

Кримінальний процес. Ідеї. Погляди. Думки

У виданні зібрано творчий доробок професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Шибіка В. П., до складу якого входять праці автора з кримінального процесу різних часів. Головне, що їх вирізняє, – актуальність та аналітичність матеріалу.

У книзі викладено погляди автора, присвячені вирішенню наукових та практичних питань розвитку кримінального процесу, зокрема щодо призначення і завдань кримінального процесу, забезпечення доступу до правосуддя, поваги до суду, співвідношення повноважень прокурора і слідчого судді під час досудового розслідування, правового статусу обвинуваченого, потерпілого, свідка та інших учасників кримінального процесу. Проаналізована еволюція кримінального процесу України за 30 років Незалежності України.

Видання може зацікавити юристів, які спеціалізуються на вирішенні проблем українського кримінального процесу. Воно стане у пригоді науковцям, викладачам та студентам закладів юридичної освіти.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

В. П. Шибіко

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

ІДЕЇ. ПОГЛЯДИ. ДУМКИ

Київ
Юрінком Інтер
2022

УДК 343.1
Ш55

Присвячується світлій пам'яті моєї дорогої дружини Надії Устинівни – моєї опори й підтримки у всіх творчих та інших життєво важливих справах.

Шибіко В. П.

Ш55 **Кримінальний процес. Ідеї. Погляди. Думки. Вибрані праці.**
Київ: Юрінком Інтер, 2022. 348 с.

ISBN 978-966-667-797-9

У виданні зібрано творчий доробок професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Шибіка В. П., до складу якого входять праці автора з кримінального процесу різних часів. Головне, що їх вирізняє, – актуальність та аналітичність матеріалу. У книзі викладено погляди автора, присвячені вирішенню наукових та практичних питань розвитку кримінального процесу, зокрема щодо призначення і завдань кримінального процесу, забезпечення доступу до правосуддя, поваги до суду, співвідношення повноважень прокурора і слідчого судді під час досудового розслідування, правового статусу обвинуваченого, потерпілого, свідка та інших учасників кримінального процесу. Проаналізована еволюція кримінального процесу України за 30 років Незалежності України.

Видання може зацікавити юристів, які спеціалізуються на вирішенні проблем українського кримінального процесу. Воно стане у пригоді науковцям, викладачам та студентам закладів юридичної освіти.

УДК 343.1

Щиро вдячний за підтримку В. О. Гринюку, О. М. Маліневському, колективу Видавництва «Юрінком Інтер» та його керівнику В. С. Ковальському, завдяки яким стало можливим видання цієї книги.

ISBN 978-966-667-797-9

© Шибіко В. П., 2022
© Юрінком Інтер, 2022

ПЕРЕДМОВА.....	7
ЧАСТИНА 1. СИСТЕМА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ПРАВА ТА КОНТИНЕНТАЛЬНОГО ПРАВА (МОВОЮ ОРИГІНАЛУ)	
УГОЛОВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ВЕЛИКОБРИТАНИИ, США И ФРАНЦИИ	
ВВЕДЕНИЕ.....	14
УГОЛОВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ВЕЛИКОБРИТАНИИ	15
Глава 1. ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА.....	15
Глава 2. ДОКАЗАТЕЛЬСТВЕННОЕ ПРАВО.....	18
§ 1. Основные положения	18
§ 2. Источники доказательств.....	21
Глава 3. ВОЗБУЖДЕНИЕ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ И РАССЛЕДОВАНИЕ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ	30
Глава 4. ПРОИЗВОДСТВО ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ В СУДАХ ПЕРВОЙ ИНСТАНЦИИ	35
§ 1. Уголовные суды Англии.....	35
§ 2. Производство по делам, рассматриваемым в Суде Короны	38
§ 3. Суммарное производство	48
Глава 5. ОБЖАЛОВАНИЕ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ.....	51
§ 1. Апелляция на решения Суда Короны.....	51
§ 2. Апелляция на решения судов суммарной юрисдикции.....	55
УГОЛОВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО США	58
Глава 1. ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА.....	58
Глава 2. ДОКАЗАТЕЛЬСТВА.....	63
Глава 3. ВОЗБУЖДЕНИЕ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ И РАССЛЕДОВАНИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЙ	67
Глава 4. ПРЕДАНИЕ ОБВИНЯЕМОГО СУДУ	77
Глава 5. РАЗБИРАТЕЛЬСТВО УГОЛОВНЫХ ДЕЛ В СУДАХ ПЕРВОЙ ИНСТАНЦИИ	82
§ 1. Уголовные суды	82
§ 2. Порядок рассмотрения уголовных дел в суде присяжных.....	84
§ 3. Суммарное производство	90
Глава 6. ОБЖАЛОВАНИЕ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ.....	91
УГОЛОВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ФРАНЦИИ.....	97

Глава 1. ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА.....	97
Глава 2. ДОКАЗАТЕЛЬСТВА.....	101
Глава 3. ВОЗБУЖДЕНИЕ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ И ПРЕДВАРИТЕЛЬНОЕ РАССЛЕДОВАНИЕ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ.....	106
§ 1. Возбуждение уголовного преследования	106
§ 2. Предварительное следствие.....	107
§ 3. Дознание	114
Глава 4. ПРЕДАНИЕ ОБВИНЯЕМОГО СУДУ	116
Глава 5. РАЗБИРАТЕЛЬСТВО УГОЛОВНЫХ ДЕЛ В СУДАХ ПЕРВОЙ ИНСТАНЦИИ.....	117
§ 1. Уголовные суды.....	117
§ 2. Порядок рассмотрения дел о преступлениях в суде присяжных.....	118
§ 3. Порядок рассмотрения уголовных дел в исправительных и полицейских трибуналах	127
Глава 6. ОБЖАЛОВАНИЕ ПРИГОВОРОВ	129
§ 1. Апелляция	130
§ 2. Кассация и ходатайство о ревизии	131

ЧАСТИНА 2. АДВОКАТУРА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

СУЧАСНІ СИСТЕМИ АДВОКАТУРИ

РОМАНО-ГЕРМАНСЬКА СИСТЕМА АДВОКАТУРИ

АДВОКАТУРА НІМЕЧЧИНИ 137

1. Загальні положення участі адвоката-захисника обвинуваченого у кримінальній справі 137
  2. Адвокат у кримінальному процесі 137
- Участь адвоката-захисника у попередньому розслідуванні кримінальної справи 139
- Участь захисника в суді першої інстанції 140
- Участь адвоката-захисника в оскарженні і перегляді судових рішень 140
- Адвокат–представник потерпілого 142

АДВОКАТУРА ФРАНЦІЇ 144

1. Загальні передумови участі адвоката у кримінальному процесі..... 144
  2. Адвокат у кримінальному процесі 144
- Участь адвоката в стадії попереднього розслідування 144

Участь адвоката у судовому розгляді справи.....	145
Участь адвоката в оскарженні і перегляді судових рішень.....	147
АДВОКАТУРА УКРАЇНИ.....	149
Адвокат у кримінальному процесі	149
СИСТЕМА АДВОКАТУРИ ЗАГАЛЬНОГО ПРАВА	
АДВОКАТУРА АНГЛІЇ.....	158
1. Загальні питання участі адвоката в кримінальному процесі Англії	158
2. Адвокат у кримінальному процесі	158
Адвокат у стадії попереднього розслідування	160
Адвокат в Суді Корони	162
Адвокат-захисник в апеляційному провадженні	163
АДВОКАТУРА США.....	166
1. Адвокат у кримінальному процесі	166
Участь адвоката у попередньому слідстві	167
Участь адвоката в розгляді справи судом присяжних.....	170
Участь адвоката в оскарженні судових рішень	171

ЧАСТИНА 3. ІДЕЇ, ЗБАГАЧЕНІ НАУКОВИМИ РОЗДУМАМИ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОЮ ПРАКТИКОЮ

ПОВАГА ДО СУДУ ЯК ОБОВ'ЯЗОК УЧАСНИКІВ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ.....	173
СВІДОК У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА	176
СВІДОК ЯК СУБ'ЄКТ СВОБОДИ ВІД САМООБВИНУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	180
РЕВІЗИЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПІДСУДНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФРН.....	185
АПЕЛЯЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФРН	189
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ У СИСТЕМІ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ.....	195
ВИДАЧА ОСОБИ (ЕКСТРАДИЦІЯ) І ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ.....	202
ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ	213

ПОЛОЖЕННЯ ПРОЕКТУ КПК УКРАЇНИ ЩОДО ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ ОРГАНІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ	219
Крок за кроком.....	219
Рух кримінальної справи.....	220
Перевірка заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення.....	221
Підозрювані й обвинувачені.....	223
Потерпілий.....	224
Підсумкові рішення.....	224
Встановлення граничного строку досудового слідства	225
ОЗНАЙОМЛЕННЯ З МАТЕРІАЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ОСОБИ ДО ПРАВОСУДДЯ.....	226
ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО ЗА НОВИМ КПК УКРАЇНИ 2012 РОКУ	242
ДОСТУП ПОТЕРПІЛОГО ДО ПРАВОСУДДЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ З ПРИВАТНОЮ ФОРМОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ ЗА КПК УКРАЇНИ 2012 РОКУ	248
ДЕЯКІ НОВЕЛИ ЧИННОГО КПК УКРАЇНИ ПОТРЕБУЮТЬ ПОДАЛЬШОГО ОСМИСЛЕННЯ Й УДОСКОНАЛЕННЯ.....	257
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРОКУРОРА І СУДУ СТОСОВНО ОХОРОНИ ПРАВ ОСОБИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗА ЧАС НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	264
ПОВЕРНЕННЯ СПРАВИ НА ДОДАТКОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ Й НОВІ ФОРМИ ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	276
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	293
РОЗВИТОК ПРАВНИЧОЇ ДУМКИ НА КАФЕДРІ ПРАВОСУДДЯ.....	304
ЕВОЛЮЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ ЗА 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	312
ВСТУП.....	312
ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ	313
Висновки	338
Список використаних джерел	340

ПЕРЕДМОВА

Шановні читачі! Вашій увазі пропонується оригінальна книга відомого процесуаліста, одного з наукових послідовників корифея українського кримінального процесу Михайла Макаровича Михеєнка – Василя Шибіка.

Автор все своє свідоме життя присвятив Українському кримінальному процесу як правовому вченню, системному контенту, нормативній догматиці, суперечливому складу ідей та поглядів. Разом з професорами М. М. Михеєнком та В. Т. Нором автор підготував фундаментальні праці часів української Незалежності, зокрема перший підручник часів Незалежності «Кримінальний процес України», виданий у 1992 р. та перевиданий у 1999 р. Важливою віхою творчої співпраці автора з професорами Михеєнком М. М. та Дубинським А. Я. стало видання першого в незалежній Україні «Науково-практичного коментаря Кримінально-процесуального кодексу України» у 1995 р. Творчий доробок є чималим. Він складає понад 200 наукових праць, він й досі допомагає студентам, аспірантам, учням Василя Петровича Шибіка, кандидата юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального процесу та криміналістики Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Заслуженого юриста України. До складу даної збірки включено роботи автора різних часів. Головне, що їх вирізняє – це актуальність та аналітичність матеріалу. Про навчальний, науковий і практичний сенс публікацій казати годі – всі вони є апробовані у лекціях, семінарах, методичних розробках, у проектах КПК та інших законів України, у наукових висновках НКР Верховного Суду.

У першій частині книги розглядається система кримінального процесу держав прецедентного та континентального права США, Великобританії, Франції (російською мовою). Читач має можливість ознайомитися із загальною характеристикою кримінального процесу кожної із зазначених держав (форма процесу, джерела права, учасники процесу тощо), а також із доказовим правом, а потім вже – безпосередньо з провадженням на різних стадіях процесу: порушенням кримінального провадження та досудовим розслідуванням злочинів, порядком видання обвинуваченого до суду, судовим розглядом кримінальної справи, порядком оскарження та перегляду судових рішень. Так, як відомо, кримінально-процесуальне право Англії складається із звичайного, тобто неписаного права, та статутного, тобто окремих парламентських актів, які накопичувалися протягом століть. Загальне право – це положення, засновані на судових прецедентах. Значно посилилася роль статутного права. У різні роки прийняті закони про кримінальне правосуддя, про докази, про апеляції з кримінальних справ, про присяжних засідателів, про юридичну допомогу, про мирових суддів, про магістратні суди тощо. Всі вони регулюють окремі питання кримінального процесу.

Кримінальний процес США за своєю формою є обвинувальним. Історія американської правової системи починається з проголошення у 1776 р. незалежності північноамериканських колоній Англії. Проте, домігшись у результаті тривалої та завзятої збройної боротьби незалежності, США зберегли правові інститути своєї колишньої метрополії. Зокрема, в основу кримінально-процесуального права було покладено традиційні англійські кримінально-процесуальні форми та інститути. Але, на відміну від Англії, кримінально-процесуальне право США частково кодифіковано. Тут вироблені та прийняті писані конституції – Конституція США та конституції штатів. У деяких штатах (Нью-Йорк, Каліфорнія, Іллінойс та ін.) є кримінально-процесуальні кодекси. До речі, у 1925–1930 рр. Американський інститут права розробив типовий проєкт Кримінально-процесуального кодексу США, який, проте, не був прийнятий ні США загалом, ні окремими штатами. Кримінально-процесуальне право США поділяється на загальнодержавне (федеральне) та окремих штатів. У федеральному кримінально-процесуальному законодавстві, як і в кримінальному, вищий ступінь ієрархії його джерел посідає Конституція США. У її тексті та поправках до неї зафіксовано низку загальних положень, безпосередньо пов'язаних з визначенням порядку провадження у кримінальних справах у федеральних органах юстиції: основні засади розмежування компетенції судів штатів та федерації; особливості доказування у справах про зраду; деякі умови провадження арештів та обшуків; декларація про суд присяжних; заборона дворазового притягнення до кримінальної відповідальності за те саме діяння; заборона примушення до дачі показань проти себе; декларація про швидкий суд; право обвинуваченого знати, у чому він звинувачується. Також кримінальне і кримінально-процесуальне федеральне право і штатів доповнюють одне одного, а скоріш, є автономними, що існують паралельно.

Французький кримінальний процес є класичною формою змішаного, чи континентального, кримінального процесу. Для цієї форми характерна наявність самостійної розвиненої стадії попереднього позасудового розслідування та чітке відмежування його від стадії судового розгляду кримінальної справи по суті. При цьому попереднє розслідування є таємним і письмовим, судовий розгляд ґрунтується на принципах гласності, усності, безпосередності та змагальності. Французький змішаний кримінальний процес послужив взірцем для інших держав континентальної Європи. Законодавчий вираз він отримав у Кримінально-процесуальному кодексі Франції 1808 р., який діяв 150 років, хоч і зазнав багатьох змін і доповнень, нерідко дуже істотних. У 1953 р. було створено комісію з розробки проєкту КПК на чолі з генеральним прокурором при Касаційному суді Антоніном Бессоном. Розроблений цією комісією проєкт нового КПК Французької Республіки став законом і набрав чинності 2 березня 1959 р. Слід зазначити, що лише перша книга цього кодексу, що регулює порядок провадження попереднього

розслідування злочинів та передання обвинуваченого до суду, була після тривалого обговорення схвалена Національними Зборами у 1957 р. Інші чотири книги КПК (весь кодекс складається з п'яти книг), що регулюють порядок розгляду кримінальних справ по суті, оскарження та виконання вироків, були введені в дію урядовим ордонансом, минаючи парламент. Таким чином, через 150 років після наполеонівської кодифікації, яка законодавчо закріпила завоювання французької буржуазії, Франція знову першою з держав Європи провела реформу кримінально-процесуального законодавства, а також судову реформу. Новий КПК Французької Республіки відрізняється високим рівнем законодавчої техніки, ясністю та детальністю (у ньому понад 800 статей) регламентації процесуальних інститутів. У кодексі міститься ряд новел, які суттєво покращують організацію процесуальної діяльності та підвищують гарантії правильного вирішення кримінальних справ. Чітко викладені форми процесуальної діяльності у досудових стадіях процесу, склад суду присяжних, порядок голосування в ньому при ухвалі вироку, а також стадії виконання покарання, регламентація якої значно розширена. КПК виключив слідчого суддю зі складу судової поліції, яку очолює прокуратура. Таким чином було посилено гарантії незалежності слідчого судді як органу попереднього розслідування від органу прокуратури як обвинувальної влади, яка здійснює кримінальне переслідування. Що, власне, й знайшло певне втілення в національному процесі України.

Нарис про сучасні системи адвокатури є темою другої частини книги. Зокрема, кримінальний процес Федеративної Республіки Німеччина за своєю формою належить до змішаного, континентального процесу з самостійною стадією попереднього слідства. Чинний Кримінально-процесуальний кодекс ФРН визначає право обвинуваченого на будь-якому етапі провадження користуватися допомогою захисника, який допускається до участі в справі зі стадії попереднього слідства до початку допиту обвинуваченого суддею, котрий вирішує питання про підставність арешту за підозрою у вчиненні кримінально караного діяння. Як захисники можуть бути запрошені адвокати, допущені в одному з німецьких судів до професійної діяльності після складання відповідних іспитів, а також викладачі права вищих навчальних закладів. Інші особи, запрошені обвинуваченим, можуть бути допущені тільки з дозволу суду. Запрошений як захисник, адвокат може за згодою підсудного (який його обрав) передати захист стажисту – особі, яка має вищу юридичну освіту і склала перший іспит на придатність до юридичної служби. КПК ФРН передбачає у ряді випадків обов'язкову участь захисника у кримінальному процесі. Випадки обов'язкової участі захисника поділяються на безумовні та умовні. Безумовний захист передбачено у випадках вчинення злочину. Так, за КК ФРН злочинами є кримінально карані діяння, за які передбачено позбавлення волі на строк не менше одного року й більш суворе

покарання; може бути застосовано позбавлення права займатися певною професійною діяльністю; обвинувачений є глухим, німим або сліпим; обвинувачений на підставі суддівської постанови або дозволу понад три місяці перебував у закритій установі (під вартою, у лікарні, в опікунській установі) і звільнений менш як за два тижні до початку головного судового розгляду; обвинуваченого відповідно до КПК поміщено до психіатричної лікарні для підготовки висновку про його психічний стан; застосовуються примусові заходи медичного характеру (заходи виправлення і безпеки) щодо неосудної або недієздатної особи; при усуненні з процесу захисника, який брав участь у ньому до цього. Призначаючи захисника, голова суду добирає його, як правило, з числа адвокатів, допущених до професійної діяльності в суді даного округу. Обвинуваченому надається можливість протягом певного строку самому запросити конкретного адвоката. Юридична допомога, яка подається призначеним захисником, оплачується державою. Для виконання покладеної на нього функції захисник наділений певними процесуальними правами. Вони визначені щодо конкретних стадій процесу і конкретних процесуальних дій у цих стадіях. Найбільшу увагу КПК ФРН надає тим правам, реалізація яких дозволяє захиснику обрати в справі правильну позицію: знайомитися з матеріалами справи і спілкуватися з підзахисним, а також правам, пов'язаним з участю в головному судовому розгляді та в оскарженні судових рішень. Серед загальних прав захисника слід назвати його право на відшкодування витрат, пов'язаних із захистом, й на гонорар, а також право на відмову від дачі показань про те, що стало йому відомо при виконанні функції захисту, за винятком випадку, коли у встановленому порядку захисник був звільнений від обов'язку збереження таємниці.

Особливу увагу привертає третя частина книги, присвячена поглядам автора, дискусіям, у яких він брав участь, вирішенню практичних та правових питань. Інституціональні проблеми, такі як повага до суду, роль свідка в кримінальному процесі та самообвинувачення при цьому, а також сформульовані принципи верховенства права, доступу до правосуддя, поваги до гідності особи, встановлення об'єктивної істини, змагальності судового розгляду, складають неодмінні засади кримінальних проваджень. При цьому автор сповідує ідеї неодмінного і повного судового контролю за діяльністю органів досудового розслідування, особливо щодо заходів процесуального примусу; пропонує ідею свідкового імунітету для близьких родичів обвинуваченого та підозрюваного; викладає ідеї встановлення гарантій особи від самозвинувачення; визначає процедуру розгляду справ за участю присяжних та ін. Лишаються актуальними питання про призначення і завдання кримінального судочинства з огляду на проголошення в Конституції 1996 р. України правовою державою (ст. 1), людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки – найвищою соціальною

цінністю, утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головним обов’язком держави (ст. 3). Ці зобов’язання держави мають особливе значення для кримінального процесу як сфери державної діяльності, пов’язаної з можливістю істотного обмеження прав особи, у т. ч. конституційних, зокрема на свободу і особисту недоторканність, недоторканність житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (статті 29–31 Конституції України) як під час провадження у справі, так і за результатами такого провадження (за обвинувальним вироком суду). Причому заходи процесуального примусу можуть застосовуватись не лише до осіб, які викриваються у вчиненні злочину (підозрюваного, обвинуваченого, підсудного), але й до осіб, які мають статус потерпілого, свідка тощо. Розглядаючи це питання, автор, в першу чергу, пов’язує його із захистом прав і законних інтересів особи. В умовах проголошення формування правової держави, відповідальності держави перед особою, це цілком виправдано. Проте призначення кримінального процесу не можна до цього зводити. Держава покладає на свої спеціально створені органи, які зобов’язані у межах своєї компетенції розпочати кримінальне провадження в кожному випадку виявлення ознак злочину, обов’язок вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання (ст. 4 КПК України). Забуваючи про це призначення, ми з одних крайнощів, притаманних радянському періоду розвитку кримінального процесу, коли превалювали державні інтереси при реалізації кримінально-процесуальної діяльності, впадаємо в інші, вбачаючи призначення кримінального процесу лише в дотриманні приватних інтересів. Кримінальний процес у радянський час був офіційним, і зараз не стає і не може стати приватним. Справа законодавця не вирізняти одне призначення за рахунок іншого, а знайти між ними розумний баланс, який і зробить процес по-справжньому публічним. І, нарешті, значна увага має бути приділена питанням статусу потерпілого, його правам та гарантіям. Адже особа не повинна постраждати двічі – вперше від кримінального правопорушення і вдруге – від несправедливого рішення у кримінальному провадженні. Тому законодавець, формулюючи завдання кримінального провадження (ст. 2 КПК України), передбачає в них положення, які покликані засвідчити особливу увагу до її прав: по-перше, захист потерпілого, як і кожної іншої особи, від кримінальних правопорушень, по-друге, охорону прав, свобод та законних інтересів потерпілого як учасника кримінального провадження, який має право сподіватися на доступ до правосуддя і на саме правосуддя. Зміст чинного КПК України дає підстави стверджувати, що у ньому певною мірою враховані наукові ідеї та побажання, зокрема щодо розширення поняття потерпілого, яке тепер охоплює як фізичну, так і юридичну особу (ч. 1 ст. 55 КПК України), а також обсягу його процесуальних прав (ст. 56 КПК

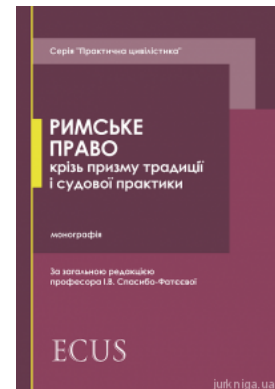
Книги, які можуть вас зацікавити

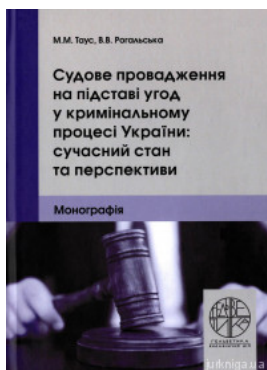
Кримінальний кодекс України

«Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми

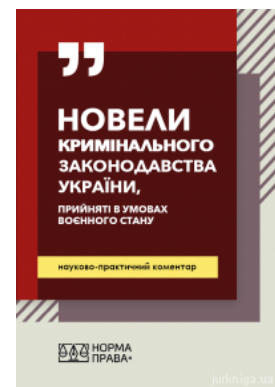
Римське право крізь призму традиції і судової практики

Судове провадження на підставі угод у кримінальному процесі України: сучасний стан та перспективи

Аерокосмічний моніторинг археологічного ландшафту: правові та організаційні засади

Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт →](#)